

Medvedja usluga

»Julijski in dalmatinski begunci« so pred dnevi spet imeli eno svojih zborovanj. Tokrat so za svoj shod izbrali Gorico. Očitno sodijo, da so jim sedanji goriški oblastniki — tako posvetni kot cerkveni — bližji, bolj razumevajoči kot tisti v Trstu ali kje drugje v deželi Furlaniji Julijski krajini. In najbrž se ne motijo.

Predmet njihovih razprav na tem shodu je bil samo eden: za-
hodne evropske države naj ne
dovolijo Sloveniji vstopa v Euro-
po vse dotlej, dokler se ne uredi
vprašanje imetja, ki so ga pustili
v Sloveniji, ko so se pred 40 in
več leti odločili za izselitev v Ita-
lijo. Bivši podtajnik v zunanjem
ministrstvu za časa Berlusconije-
ve vlade Caputo se je v svojem
posegu predvsem zgražal, češ da
se je slovenski predsednik Kučan
drznil govoriti o »italijanskem iz-
siljevanju«. Te Kučanove besede
in izvajanja drugih slovenskih
politikov naj bi bila zgovoren do-
kaz, da slovenski politični vodi-
telji »še niso zreli za Evropo«. Za-
nimivo je, da se je še najbolj za-
ganjal proti Sloveniji goriški se-
nator Romoli od Gibanja Naprej,
Italija! Ta je celo zahteval odstop
zunanje ministric Susanne Ag-
nelli, češ da preveč popušča Lju-
bljani!

Uvodoma je govoril znani pa-
ter Flaminio Rocchi (ta ima poi-
talijančen priimek, kajti njegov
izvirni je pristno hrvaški). Nje-
gov konjiček so »fojbe« in vse,
kar je z njimi povezano. Pripove-
dovanje je takšno, da poslušalca
spreleteva srh; poleg tega imaš
občutek, da je govornik masakre
gledal od blizu.

Naj bo karkoli, prav gotovo
drži, da takšno pripovedovanje
ne dopušča hladnega in treznega
razmišljanja. Tako se je zgodilo,
da goriškega župana dejansko ni
nihče poslušal, ko je skušal na-
četi nekatere važne gospodarske
probleme, ki bi morali pobliže
zanimati tudi ezule. Odločno so
namreč na shodu prevladovala
čustva in ni bilo mesta za razum.

Kaj hočemo s tem člankom
povedati? Da si ezuli s svojimi
zahtevami in stališči pravzaprav
delajo škodo. V mednarodni jav-

DRAGO LEGIŠA ■■■■ 2

Za Italijo je še vedno značilna velika politična zmeda

V italijanskem parlamentu se
začenja razprava o preosnovi po-
kojninskega sistema, v zvezi s ka-
terim je vlada predložila zakonski
osnutek. Še prej pa je sklenila
sporazum s predstavniki vseh treh
sindikalnih zvez. Predvidevajo,
da bo parlamentarna razprava
dolga in tudi precej razburkana.
Proti vladnemu zakonskemu os-
nutku je zlasti Stranka komuni-
stične prenovne, ki je napovedala
obstrukcijo. Zanimivo pa je, da se
s togim stališčem strankinega vod-
stva ne strinja marsikateri posla-
nec in senator. Zato stranka tve-
ga nove razkole. Zapustili so jo
nekateri parlamentarci in postali
člani progresistične skupine; ne-
kaj se jih namerava včlaniti v De-
mokratično stranko levice.

Nasprotniki zakonskega osnut-
ka o reformi pokojninskega siste-
ma so tudi nekateri desni in skraj-
no desni krogi. Slednji so proti re-
formi predvsem zato, ker hočejo
nagajati ministrskemu predsedni-
ku Diniju. Zamerijo mu, da se no-
če ravnati po nasvetih Berlusco-
nijičevega in Finijevega »pola svobo-
ščin«.

Kamen spotike so dalje re-
ferendumi, določeni za nedeljo,

11. junija. Daleč najpomembnej-
ši je seveda referendum o odpra-
vi predpisov, ki urejajo področje
televizije. Berlusconi, ki je televi-
zijski mogočnej, se seveda zavze-
ma za ohranitev sedanjega siste-
ma; dobro se namreč zaveda, da
je njegova politična usoda odvis-
na od tega, ali bo še dalje razpo-
lagal s svojimi televizijskimi na-
pravami. Do zdaj so mu te dejansko
omogočile, da se je tako visoko
povzpel tudi v politiki.

Pred dnevi se je razširila novi-
ca, da neki avstralski industrijalec
ponuja štiri tisoč milijard in pol za
odkup Berlusconičevega holdinga
FININVEST, vendar se zdi, da je
bila ta novica namenoma razšir-
jena; kdor je tako ravnal, je očitno
računal na reakcijo znatnega
dela italijanske javnosti, ki ne bi
rada videla, da bi se tujec polastil
najpomembnejših italijanskih za-
sebnih televizijskih omrežij. Tak-
šno ravnanje je zato najboljša in
tudi zelo učinkovita propaganda
za ohranitev sedanjih predpisov
na tem področju in torej za glasen
in odločen »NE« na referendumu
z dne 11. junija.

Predmet referendumu pa ne
bo le to vprašanje, temveč cela ko-

pica drugih, tako da med upravi-
čenci že zdaj vlada velika zmeda.
Mnogi se na voliških kratkomalo
ne bodo znašli; predvideva se ve-

Iz vsebine:

G. Devetak: *Novi slovenski člani Evropske akademije znanosti in umetnosti* (str. 6)

A. Kodelja: *Kultura življenja* (str. 7)

M.V.: *V Tolminu odkrili kip Ljubke Šorli* (str. 5)

liko neveljavnih glasovnic, ude-
ležba pa gotovo ne bo množična.

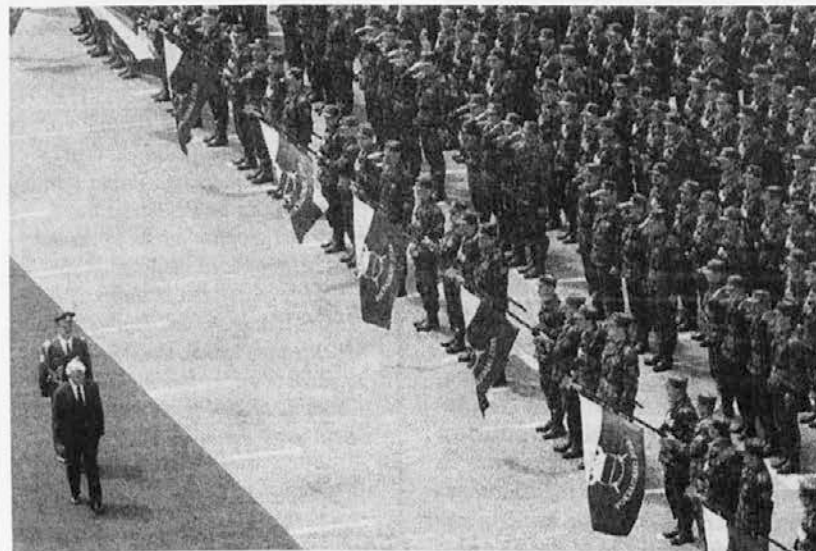
Prav zaradi tega predsednik
republike Scalfaro spet opozarja,
da se marsikateremu referendu-
mu lahko izognemo. To velja po
njegovem tudi in predvsem za re-
ferendum o televiziji, saj bi par-
lament zadevo lahko nanovo ur-
edil, ne da bi bil kakorkoli oško-
dovani lastniki FININVESTA, se
pravi predvsem Silvio Berlusconi.
Enako ali vsaj zelo podobno stali-
šče že dalj časa zagovarja glavni
tajnik Demokratične stranke levi-
ce D'Alema. Ta je bil predlagal,
naj bi predstavniki vodilnih poli-
tičnih sil v parlamentu in državi
sedli za skupno mizo in skušali
doseči sporazum, ki naj ga nato
potrdi oziroma odobri parlament.
Berlusconi pa je ta predlog na za-
četku odločno odklanjal. Računal
je, da bodo čimprej razpisane poli-
tične volitve, na katerih bo spet
zmagal pol svoboščin, kot je že bil
zmagal konec marca lani.

Zgodilo pa se je, da politične
volitve še niso bile razpisane, na
deželnih in upravnih volitvah kon-
ec aprila oziroma na začetku ma-
ja pa je prodorno zmagala leva
sredina in je pol svoboščin prejel
krepko zaušnico, od katere si še
ni opomogel.

Predsednik republike Scalfaro
je pred nekaj dnevi spet naglasil,
da bo predsednik vlade Dini ostal
na svojem mestu do odobritve re-
forme pokojninskega sistema. Ko
bo to delo opravljeno, bo sicer po-
nudil državnemu poglavarju od-

D.L. ■■■■ 2

Ljubljana ob 50-letnici osvoboditve

Tudi v Sloveniji so v preteklih dneh proslavili 50-letnico zmage nad nacizmom in fašizmom. Posebno slovesna je bila osrednja prireditev Triumf v Ljubljani. Žal pa tudi ob tej priložnosti ni bilo soglasja med voditelji nove slovenske države. Na 3. strani objavljamo povzetke iz govorov predsednika Kučana, nadškofa Šuštarja ter še Školca, Drnovška in Peterleta.

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 18. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Zdravje je v naših rokah (Helena Bizjak); 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Emil Frelih: »Čar indijskega juga«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Kulturne diagonale: Iz filmskega sveta; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba.

■ PETEK, 19. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturne diagonale: Iz filmskega sveta; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Emil Frelih: »Čar indijskega juga«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Potovanje v otroški svet (Jelena Stefančič); 14.30 Krajevne stvarnosti: Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val (Horoskop za konec tedna; Pot do glasbe; Happy weekend); 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.10 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 20. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 10.00 Poročila; 11.30 Iz Dopsisnic z najbližjega vzhoda; 12.00 Krajevne stvarnosti: Ta rozajanski glas (od daja iz Rezijske); 12.45 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Nediški zvon; 15.00 Tu 362875. Z vami kramlja Sergej Verč; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba. »Učenci tekmujejo« v Komorni dvorani Slovenskega centra za glasbeno vzgojo Emil Komel v Gorici 6. marca letos (drugi del); 18.00 Mala scena. Janez Povše: »Srce brez potnega lista«. Drugo nadaljevanje.

■ NEDELJA, 21. maja, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: »Alica v čudežni deželi«; 10.25 Veselo po domače; 11.00 Čakole na placu; 11.30 Nabožna glasba; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Srednjeevropski radijski obzornik; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Janez Povše: »Srce brez potnega lista«; 14.40 Potpuri; 15.00 Krajevne stvarnosti; 17.00 Šport in glasba.

■ PONEDELJEK, 22. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Iz Četrtekovih srečanj: »Dr. Dorče Sardoč«; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Emil Frelih: »Čar indijskega juga«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Kmetijski tednik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotichek: Glasbena pravljica (Janez Bitenc); 15.00 Iz življenja mladostnika (Tanja Colja); 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Znanstvene raziskave; 18.45 Čakole na placu.

■ TOREK, 23. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Cigani, večni popotniki (Katja Kjuder); 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Emil Frelih: »Čar indijskega juga«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Aktualnosti; 16.00 Mladi val (Križ-kraž kviz); 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Luigi Pirandello: Dostmrtnina. Radijska igra.

■ SREDA, 24. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Srednjeevropski radijski obzornik; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Emil Frelih: »Čar indijskega juga«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Na goriškem valu; 15.30 Mladi val (Od Zahodne Afrike do Srednje Amerike: 100 nepozabnih dni; Domača delavnica; Naj-plošče tedna); 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Literarne podobe: Srce poezije Simona Gregoriča; 18.25 Made in Italy.

V Italiji še vedno...

Prav zato postaja zopet aktualno vprašanje, ali je bilo za nadaljnji demokratični razvoj v državi koristno odpraviti stari proporcionalni sistem in ga nadomestiti z novim, ki ni pravi večinski. Nekateri strokovnjaki se celo sprašujejo, če je bilo sploh potrebno načeti vprašanje proporcionalnega volilnega sistema, medtem ko bi bilo morda dovolj, če bi stare predpise posodobili, izboljšali, na primer z določitvijo volilnega praga, kot so naredili v Nemčiji. Na ta način bi iz javnega življenja izginile strančice, ki so glavni vzrok nestabilnosti osrednjih vlad, kot je zelo nazorno pokazal italijanski primer.

Na koncu naj še omenimo zadnjo izjavo Italijanske škofovske konference, oziroma njene komisije »Pravičnost in mir«. V izjavi se komisija zavzema za socialno državo, ki mora biti država »vseh občanov in vseh skupnosti«. Komisija svari pred nevarnostmi tako imenovane »plebiscitarne demokracije« in se odločno zavzema za takšno demokracijo, v kateri bo mesta za vse državljanke.

Sarajevo je spet postalo tarča silovitih topniških obstreljevanj. S topovi streljajo tako Srbi kot Muslimani. Glavni tajnik Združenih narodov je dejal, kako se bavi z mislijo, da bi predlagal zmanjšanje števila modrih čelad v Bosni in Hercegovini. Tu je trenutno 22 tisoč vojakov z modrimi čeladami. Njegov namestnik v Bosni Japonec Akaši pa meni, da še obstajajo možnosti za pogajanja med sprtnimi stranmi.

***

Medvedja usluga

nosti bodo težko našli zagovornike in zaveznike, če bo italijanska vlada na njihov pritisk še dalje branila Sloveniji vstop v Evropo (četudi za zdaj samo v obliki pridruženega članstva v Evropski zvezi). Slovenska politika bo namreč prisiljena preiti v ofenzivo in s prstom pokazati na resnične vzroke, zaradi katerih je večji del italijanskega prebivalstva po drugi svetovni vojni zapustil Istro, oziroma domače kraje.

Tako bo moral priti na dan fašizem s svojo genocidno politiko in osvajalno vojno, katere prva in neposredna žrtev so bili Slovenci in Hrvati. Italija je morala zaradi tega plačati velik davek; največjega pa so plačali prav ezuli. Ali se od tega niso ničesar naučili? Glede na potek shoda v Gorici odgovor žal ne more biti pritrden.

Prav zato postaja zopet aktualno vprašanje, ali je bilo za nadaljnji demokratični razvoj v državi koristno odpraviti stari proporcionalni sistem in ga nadomestiti z novim, ki ni pravi večinski. Nekateri strokovnjaki se celo sprašujejo, če je bilo sploh potrebno načeti vprašanje proporcionalnega volilnega sistema, medtem ko bi bilo morda dovolj, če bi stare predpise posodobili, izboljšali, na primer z določitvijo volilnega praga, kot so naredili v Nemčiji. Na ta način bi iz javnega življenja izginile strančice, ki so glavni vzrok nestabilnosti osrednjih vlad, kot je zelo nazorno pokazal italijanski primer.

Na koncu naj še omenimo zadnjo izjavo Italijanske škofovske konference, oziroma njene komisije »Pravičnost in mir«. V izjavi se komisija zavzema za socialno državo, ki mora biti država »vseh občanov in vseh skupnosti«. Komisija svari pred nevarnostmi tako imenovane »plebiscitarne demokracije« in se odločno zavzema za takšno demokracijo, v kateri bo mesta za vse državljanke.

Naše čestitke Primorskemu dnevniku

Dragi glavni in odgovorni urednik,

zahvaljujem se Ti za vabilo na proslavo 50-letnice Primorskega dnevnika. Žal se je ne morem udeležiti, ker sem zadržan v Rimu, kjer se z današnjim zasedanjem Vsedržavnega sveta Novinarske zbornice zaključuje tudi moj zadnji mandat svetovalca.

V osebnem imenu in v imenu Novega lista iskreno čestitam Tebi, kolegom in vsemu ostalemu osebju v »hiši« za častiljivi jubilej. Živo se ob tej priložnosti spominjam vseh kolegov in kolegic, ki so v petih desetletjih požrtvovalno in predano oblikovali edini slovenski dnevnik v zamejstvu. Trdno sem prepričan, da bo Primorski dnevnik še dalje opravljal svojo nenaдомestljivo vlogo med našim slovenskim ljudstvom v Italiji.

Čestitkam in voščilom se pridružuje predsednik Vsedržavnega sveta Novinarske zbornice Gianni Faustini, ki sem mu o Vašem jubileju prav danes poročal.

Drago Legiša

Rim, 12.5.1995

Ansambel Slovenskega stalnega gledališča v Trstu je odpotoval na gostovanje v Kanado in Združene države. Nastopil bo pred slovenskimi izseljenci.

Slovenska skupnost o položaju po volitvah

Pokrajinski izvršni odbor Slovenske skupnosti v Trstu je na zadnji seji poglobljeno razpravljalo o nekaterih aktualnih političnih vprašanjih, med temi o volilnih izidih nedavnih upravnih volitev, na katerih je vidno prišla do izraza močna prisotnost slovenske manjšine. To ugotavljajo tudi krajevni italijanski dejavniki, ki drugače omalovažujejo slovensko prisotnost v pokrajini.

Izvoljeni predstavniki Ssk v zgoniški in repentaborski občini, je bilo poudarjeno v razpravi, bodo nadaljevali z opravljanjem svoje institucionalne vloge, ki je nadzorovanje in po potrebi tudi kritično presojanje delovanja upravne večine. Poleg tega bodo postavljali tudi avtonomne pobude, s katerimi se bo morala soočati tudi večina z županom na čelu. Takšno demokratično soočanje lahko omogoči izbiro najboljše rešitve za izpostavljeni problem. Eno takih vprašanj je, recimo, Kraški park in njegovo upravljanje.

Izvršni odbor je razpravljalo tudi o vlogi in položaju Sindikata slovenske šole, ki mora biti deležen enakega ravnanja kot sorodni italijanski sindikati. Zato Ssk izraža začudenje, da se Dežela ni še izrekla o njegovem položaju in tega sporočila posebnemu vladnemu organu v Rimu, ki določa kriterije za podeljevanje sindikalnih dopustov. Zato se bo na ustreznih mestih zavzela, da se to še odprto vprašanje čimprej reši, ker je to bistvenega pomena za sam obstoj sindikata.

***

A. Muschg dobitnik nagrade Vilenica

Komisija za srednjeevropsko literarno nagrado Vilenica, ki jo bodo septembra podelili v istoimenski jami pri Lokvi, je odločila, da bo letošnji dobitnik švicarski romanopisec in avtor gledaliških del ter kratkih zgodb Adolf Muschg. Nagrajenec se je rodil leta 1934 in je profesor za nemško književnost na züriški Tehniški visoki šoli. Nekatera njegova dela, kot na primer V poletju zajca, ali Književnost kot terapija in zadnje njegovo delo Rdeči vitez, neka zgodovina o Parsifalu, ki je izšlo leta 1993, so doživela prevode v več tujih jezikih.

Letošnje prireditve ob jubilejni, 10. podelitvi literarne nagrade Vilenica, bodo od 7. do 10. septembra v sami istoimenski jami pa tudi v Lipici, Štanjelu in drugih kraških vaseh.

Vodilni slovenski politiki so ob 50-letnici zmage nad fašizmom in nacizmom dejali:

Milan Kučan:

Mar nismo zdaj že prišli do razpota, na katerem moramo ugotoviti, da se je čas očitkov in opravičevanj iztekkel, je v svojem slavnostnem govoru v Cankarjevem domu dejal predsednik države Milan Kučan, ko je z »Dovolj je?« pozval vse tiste, ki svoje sedanje politične opredelitve utemeljujejo na nekdanjih sporih in delitvah, jih vsiljujejo kot naše današnje spore in dileme našega časa ter z njimi obremenjujejo naše življenje in življenje prihodnjih rodov. To bo hkrati odgovor, kam želimo umestiti svojo preteklost, do kje ji bomo dovolili, da pritiska na našo sedanost. »Preteklost ne more biti naš program. Živeti v njej pomeni samo sprejemati preklestvo nikoli končanega maščevanja, ki sinove vedno znova sili v kaznovanje sinov drugih za grehe, ki so jih storili očetje.«

Druga svetovna vojna je Slovence usodno razdelila, čeprav so se delili in razdvajali že od reformacije naprej, je spomnil Kučan. »V tej vojni smo imeli Slovenci dvojno nesrečo. Tisto, ki nam jo je povzročil okupator, in tisto, ki je bila posledica naših lastnih delitev. Oboje sta še poglabljali obe uničujoči izključujoči ideologiji dvajsetega stoletja fašizem in boljševizem, ki tudi nam Slovencem nista prizanesli. Kroni davek smo plačali obema, pa vendar, kakršnikoli so že bili motivi za sodelovanje z okupatorjem, je ta odločitev bila in ostala napačna in je ni mogoče opravičiti. Slovenska državnost je ne more zapirati med svoje zgodovinske izvore, ne more imeti mesta med vrednotami in zgledi slovenstva, mesta v izročilu, ki je omogočilo, da smo Slovenci v dvajsetem stoletju dvakrat — v drugi svetovni vojni in vojni proti agresiji jugoslovanske armade za samostojnost in neodvisno Slovenijo — ob pravem času odločno in samostojno uveljavili svojo zgodovinsko pravico do obstoja. Narod, ki je napaden, ima pravico in tudi dolžnost, da se brani, sicer od zgodovine ne more pričakovati razumevanja, še manj spoštovanja. Zgledov za to tudi današnji čas ponuja dovolj. Zato je bil med to vojno moralen in legitim samo aktiven odpor Slovencev proti okupatorju,« je dejal Kučan in nadaljeval: »Sprašujem sebe in vas, mar ne bi bilo skrajno krivično in nespoštljivo pozabiti velikanske žrtve tistih, ki so se s pošteno mislijo ter vero v svobodo in pravico naroda do preživetja uprli fašizmu in zaukazani usodi. In odgovarjam, da zgodovine nihče ne more in ne sme spreminjati.«

Samo spoštovanje zgodovine, tudi če je trda in surova, je lahko, kot je dejal, temelj za skupno življenje.

Slovenijo je mogoče graditi le na resnici in pravičnosti. Ni je mogoče graditi na zmedu in lažeh. »Prav zato moram z najglobljim obžalovanjem še enkrat opozoriti, da je bilo že po koncu vojne in brez sodnega ugotavljanja osebne krivde, zgolj v imenu sporne pravice zmagovalcev pobitih več tisoč slovenskih domobrancev, ki so jih zavezniki vrnili v domovino. Zato Slovenci praznujemo zmago nad nacifašizmom in konec vojne ne le z neskaljenim veseljem, ampak tudi z grenkobo,« je dejal Kučan in poudaril, da so bili domobranci nedvomno okupatorjevi sodelavci, vendar maščevalna, zunajsodna surova likvidacija kljub temu nima opravičila in je vredna vse obsodbe in obžalovanja. Po vojni se je v imenu sanj o pravični družbi pri nas postavil socialistični sistem mimo demokratičnih poti. Čeprav bo tudi o njem še potrebna objektivna sodba, je s svojo izključljivostjo še posebej v prvih letih po vojni prizadejal ljudem marsikatero krivico in gorje. Po vsem, kar smo prestali, smo dozoreli za to, da se pošteno spogledamo s preteklostjo in ji dovolimo, da končno postane preteklost, takšna, kot se je dogodila. »Za novo nacionalno soglasje si moramo dati čas in prilžnost, s potrpežljivim zaupanjem drug v drugega. Tako tudi razumem spravo,« je ob koncu dejal predsednik Kučan.

Alojzij Šuštar:

Vsa praznovanja v Evropi v teh dneh so potekala v znamenju sprave. Evropa se zaveda, da brez sprave ni prihodnosti, zato pa ne moremo razumeti, da je v nekaterih krogih v Sloveniji za to tako malo pripravljenosti, je med slovesno mašo za domovino med drugim dejal ljubljanski nadškof in slovenski metropolit Alojzij Šuštar. Opozoril je, da v nekaterih krogih ne le obnavljajo staro sovraštvo, pač pa ga celo poglabljajo in netijo nove sovražnosti ter jasno in glasno ponavljajo, da sprava med Slovenci ni mogoča.

»V teh časih se še bolj zavedamo, kako potrebna je maša in molitev za domovino, ne le danes, ampak vedno znova. Molitev za tiste, ki nosijo odgovornost, ki v politiki, gospodarstvu, kulturi, vzgoji in izobraževanju ter v javnem življenju odločajo o prihodnosti slovenskega naroda,« je med drugim dejal Šuštar in poudaril, da je Slovenska škofovska konferenca 19. aprila sprejela izjavo, v katero poudarja krščansko dolžnost sprave, kar pomeni »priznanje krivde, prošnja za odpustanje in odpuščanje.« Samo tisti, ki je pripravljen sprejeti te tri sestavine za svoj življenjski program in jih tudi živeti, lahko prispeva k novemu sožitju v miru, medsebojnemu spošto-

vanju in ljubezni, je dejal nadškof in poudaril, »da je Cerkev v Sloveniji ponovno priznala svoj del krivde, prosila odpuščanja in sama odpustila« ter da upa, da bo vedno več takih, ki bodo imeli dovolj plemenitosti in človečnosti, da bodo tudi sami storili to.

Jožef Školč:

Vsa Evropa je tudi s proslavami v teh dneh pokazala, da sovraštva in ločevanja izpred pol stoletja v marsičem ne veljajo več. Tako je normalno in je tudi prav, je dejal med drugim predsednik državnega zbora, in poudaril, da živimo v času, ko ostaja le spomin na brezumje in so vsi mrtvi samo še žrtve, ne glede na to, na kateri strani so prežgodaj prestopili prag med bivanjem in svetom senc. Tam so vsi enako brez možnosti in treba se je pokloniti njihovim tragičnim usodam. To počnemo skupaj z vsemi razumnimi in dobronamernimi ljudmi te celine.

A ob vsej tenkočutnosti, ki danes povsod ukinja ločevanje na poražence in zmagovalce, vendarle obstaja meja, ki se ji Evropa noče odpovedati. Ta črta neizprosno in brez ozirrov na osebne zgodbe določa tisti moralni in civilizacijski rob, onkraj katerega se začneja organizirani kaos, ki omogoča najslabšim in zatrtim strastem v človeku, da planejo na dan in se začnejo izživljati nad bližnjim. Rob, ki ga ni dovoljeno prestopiti. Ideje in sistemi preteklosti, na katerih sta poglana nacizem in fašizem, so obsojeni brez pomisleka kot nevedni razsvetljene dediščine zgodovine. Človek, ki je racionalno vzel usodo v svoje roke, si mora končno sam določiti zakone svoje razumnosti in meje svojega pohlepa, strasti, nagnjenj po prevladi nad drugimi, najraje nad šibkejšimi.

Po petdesetih letih je mogoče opustiti, mogoče je razumeti, mogoče — ne le mogoče, nujno je nasuti gomilo na nepokopane mrtve in popraviti krivice, ki so se zgodile živim. Mi, ki nismo bili zraven, smo prepričani v neizogibnost in človeškost takega početja. Ne zato, da bi obujali pogubne zmote te ali one strani, ampak zaradi tega, ker nihče ne more presojati nagibov, ki so vsakega posameznika peljali do opredelitve, če je sploh imel možnost zanj. In vsaj tistih, ki niso preživeli, ne zdaj ne kdajkoli ne bo mogoče spraviti v preprost kalup poražencev in zmagovalcev. Bili so domobranci in partizani in plavogardisti, vosovci in stražarji; bili so Slovenci, Nemci, Madžari, Italijani, Srbi, Hrvatje, Monogli, Rusi, bili so plemeniti ljudje z visokimi cilji in navadni zločinci, zavedenci, idealisti, junaki in reve in topovska hrana, je dejal Školč.

Janez Drnovšek:

Med bojem proti nacifašizmu in proti njegovemu dvojčku, stalinizmu, ni in ne more biti nasprotja; isti vzgib, ki je gnal Slovence v boj za svobodo v drugi svetovni vojni, je bil na delu desetletja kasneje, dokler nismo odvrgli tudi zadnjih ostankov totalitarizma in končno zaživel kot država in demokratična skupnost.

S preseganjem izključujočih se občutkov zmagovalstva in grenkobe, s samozavestnejšim pogledom v lastno, skupno zgodovino pa bo naš korak v sodobni svet trdnjši in zanesljivejši.

»Slava vsem, ki so v zadnji svetovni vojni padli za sanje o svobodi. Če bomo mi nadaljevali njihovo delo, njihova žrtev ne bo zaman,« je končal svoj govor predsednik vlade.

Lojze Peterle:

»Praznujemo res lahko samo zmago nad nacifašizmom, revolucije pa ne moremo. Začela se je in končala z umori.« Tako je dejal predsednik Slovenskih krščanskih demokratov Lojze Peterle na Žalah pri spomeniku padlim v vojni za samostojnost Slovenije. Tu so se zbrali vodilni predstavniki krščanskodemokratske stranke, ker se niso hoteli udeležiti uradne proslave v nedeljo, 14. t. m. Po Peterletovih besedah obstaja med tujino in Slovenijo v praznovanju 50. obletnice temeljna razlika. Na Zahodu so zmagi sledile svoboda, demokracija, sprava, v Sloveniji pa novi totalitarizem, ki je preprečeval demokracijo naslednjih 45 let. Krščanski demokrati so izrazili spoštovanje tistim, ki so se uprli nacifašizmu, hkrati pa tudi onim, ki so se uprli revolucionarnemu nasilju. Priznavajo ljubezen do domovine, obsojajo pa vsako dejanje katerekoli strani, ki ima naravo vojnega zločina ali je bilo storjeno proti pravilom vojnega prava, enako pa velja za resnično kolaboracijo s katerikoli ideološkim predznakom. Za spravo bi po Peterletovem mnenju potrebovali le nekaj stavkov, niti ne velikodušnost, ampak resnicoljubnost. Potrebna je bila in je še vedno obsodba hudodelstev v imenu revolucije in totalitarizma.

Svet slovenskih organizacij in Slovenska kulturna gospodarska zveza se zahvaljujeta vsem društvom, skupinam in posameznikom, ki so pomagali med pripravami in na sami proslavi 50. obletnice zmage nad nacifašizmom in osvoboditve, ki je bila v Doberdolu 1. maja t.l. Enako se obe organizaciji zahvaljujeta vsem, ki so izvedli slavnostni spored.

Predstavili so jih v Trstu

Štiri novi »beli priročniki« Krožka za družbena vprašanja V. Šček

Knjige Krožka V. Šček so predstavili avtorji

(foto Kroma)

V Trstu so pred dnevi predstavili štiri najnovejše knjige Krožka za družbena vprašanja Virgil Šček. Gre za takoimenovane »bele priročnike«, ki so napisani v slovenskem in italijanskem jeziku. Po vsebini obravnavajo predvsem našo polpreteklo zgodovino ter vprašanja manjšinske zaščite na vsedržavni in mednarodni ravni. Doslej je krožek, poimenovan po duhovniku in politiku Virgilu Ščeku, izdal že 15 takšnih priročnikov.

Dve od štirih najnovejših knjig segata v preteklost, v prva povojna leta. Krožek Šček je ponatisnil diplomski nalogi Nadje Maganje z naslovom »Trst 1945-1949: Nastanek samostojnega političnega gibanja Slovencev« ter Aleša Breclja, ki je raziskavo o tej tematiki nadaljeval od leta 1949 do 1952. Obe deli sta že izšli v ciklostilirani obliki leta 1983. Po več kot desetih letih pa je bil ponatis potreben, še posebno, ker se zlasti med mlajšimi ljudmi izgublja zgodovinski spomin, poznavanje naše preteklosti pa je še posebno šibko, saj gre za poglavja, ki jih učni načrti v šolah ne upoštevajo. Mlajša generacija torej ne pozna ali pa zelo malo ve o usodnih medvojnih in povojnih dogodkih, ki hočeš nočeš tudi danes pogojujejo življenje v naših krajih in v dobršnem delu Evrope. Protagonisti tedanjega političnega življenja so povečini že umrli, zato so njihova pričevanja, ki so zabeležena v knjigah krožka Virgil Šček, še posebno dragocena.

Tržaški krožek za družbena vprašanja je poleg omenjenih del izdal še dvojezično publikacijo, v kateri so zbrani parlamentarni nastopi duhovnika in politika Virgila Ščeka v rimskem parlamentu v letih 1921-23. Njegov lik je v uvodu orisal Marko Tavčar, ki je zbral tudi podatke o njegovem delovanju in napisal opombe h knjigi. Poudaril je, da Virgil Šček nedvomno sodi med vodilne primorske

osebnosti v prvi polovici tega stoletja, zlasti v času fašističnega zatiranja, ko je naše narodne pravice branil tudi kot poslanec samostojne slovenske in hrvaške liste v rimskem parlamentu. Gradivo za to publikacijo je dobesečno vzeto iz uradnih, tiskanih zapisnikov poslanske zbornice.

»Zaščita manjšin in mednarodni standardi« pa je naslov četrte knjige krožka Virgil Šček. Gre za zbirko pravnih in političnih dokumentov Organizacije združenih narodov, Sveta Evrope in Evropske zveze — ki zadevajo zaščito manjšinskih narodnostnih skupnosti. Dokumenti so objavljeni v italijanskem prevodu, prvič zato, kot je uvodoma napisal urednik knjige Ivo Jevnikar, ker je bil dober del gradiva že preveden v italijanščino, ne pa v slovenščino, predvsem pa zato, ker gre za dokumente, na katere se lahko naša manjšina v vsakem trenutku sklicuje pred italijanskimi političnimi, zakonodajnimi, upravnimi ali pravosodnimi oblastmi. Ta knjiga je torej predvsem namenjena večinski javnosti.

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE

Gostovanje Slovenskega mladinskega gledališča - Ljubljana

August Strindberg

GOSPODIČNA JULIJA

Režija Eduard Miler

V ponedeljek, 22. maja, ob 20.30

ABONMA RED A

v torek, 23. maja, ob 20.30

ABONMA RED B

v Kulturnem domu v Gorici

Ponovitev

v Kulturnem domu v Trstu

v sredo, 24. maja ob 20.30

Tečaji slovenskega jezika

Sindikata slovenske šole - tajništvo Trst, obvešča vse šolnike, da Zgodovinsko društvo za južno Primorsko in Izobrazbeni center Modra organizirata zanimive Poletne tečaje slovenskega jezika na Slovenski obali.

Tečaji so namenjeni vsem, ki bi radi izpopolnili svoje znanje slovenščine oz. radi spoznali Slovenijo in njeno kulturo.

Prijave do 30. junija 1995 na naslov: »Izobr. center MODRA« - II. Prekomorske brigade 43/E, 66000 Koper, Slovenija - Tel. 00386-66-23235 (ponedeljek in sredo od 16.30-19.00).

V uradu SSS je na razpolago vsa dokumentacija.

NOVICE

Prejšnji teden je bil redni in izredni občni zbor Združene kreditne banke iz Sovodenj ob Soči. Iz predsednikovega poročila izhaja, da sodi odprtje podružnice v Štandrežu gotovo med najpomembnejše dogodke v lasnekm latu. Člani so na volitvah potrdili dosedanji odbor.

* * *

V prostorih Občinskega socialnega centra v Čedadu bo v četrtek, 25. t.m., ob 19. uri odprtje razstave del slikarja Pavla Medvedščka. O avtorju in njegovih delih bosta spregovorila Joško Vetrin in Ivan Sedej.

Nova predstavitev v Tržaški knjigarni

»Zelena pošast« je naslov ekološke shriljivke, namenjene najstnikom, ki so jo prejšnji teden predstavili v Tržaški knjigarni. O svojem delu je spregovoril sam avtor Bogdan Novak iz Ljubljane, ki je poklicni pisatelj in je že izdal več knjig, namenjenih srednješolcem, piše pa tudi za otroke in za odrasle. Svojo zadnjo knjigo »Zelena pošast« je postavil v bližino elektrarne pri Krškem, kjer se izteka iz sodov radioaktivna snov.

Na predstavitvi v Tržaški knjigarni je spregovoril tudi urednik zbirke Knjižgožer pri Mladinski knjigi — Vasja Cerar, pri kateri je izšla tudi najnovejša Novakova zgodba za najstnike, predstavil pa je tudi splošno ponudbo založbe za najmlajše bralce. Predvsem je izrazil obžalovanje, da se tega srečanja niso udeležili vzgojitelji srednješolcev, saj je bila predstavitev v prvi vrsti namenjena njim.

Pri Mladinski knjigi je izšlo že precej Novakovih del za mladino v letih, ko bolj nerada seže po knjigah. V glavnem gre za pustolovske in fantastične romane, ki se dogajajo v našem prostoru in v sodobnem času.

Pisatelj Novak z založnikom Cerarjem v TK

(foto Kroma)

Umrli je Stanko Bolè

Na bazovskem pokopališču so pred dnevi položili v grob znane slovenskega podjetnika in javnega delavca Stanka Boleta. Njegova nepričakovana smrt je boleče odjeknila v slovenski zamejski skupnosti, ker je bil znan kot sposoben gospodarstvenik in zavezen Slovenec. Stanko Bolè se je takoj po koncu druge vojne iz Koč pri Postojni preselil v Trst, kjer se je začel baviti z gospodarsko dejavnostjo, predvsem med Italijo in takratno Jugoslavijo. Že kot mladenič pa se je leta 1943 vključil v Narodnoosvobodilno gibanje, vendar so ga Nemci kmalu aretirali in odgnali v taborišče na

avstrijsko Koroško, od koder pa je aprila istega leta pobegnil in se ponovno povezal z NOB v domačih krajih.

V Trstu se je Stanko Bolè, po vrsti izpopolnjevalnih podjetniških in gospodarskih tečajev vključil v delo v okviru slovenskih ustanov. Ko je bilo leta 1946 ustanovljeno Slovensko gospodarsko združenje, je bil najprej njegov tajnik, kmalu pa tudi predsednik. Stanko Bolè je bil predvsem zaslužen v prizadevanjih za italijansko-jugoslovansko gospodarsko sodelovanje kot član vodstva italijansko-jugoslovanske trgovinske zbornice ITAL-JUG.

V Tolminu so odkrili kip Ljubke Šorli-Bratuž

V soboto, 13. t.m., so na stanovanjski hiši v Brunovem drevoredu št. 1 v Tolminu slovesno odkrili doprni kip tolminske rojakinje, goriške pesnice Ljubke Šorli — Bratuž. Pobudo za to dejanje so dali tolminska občina, tamkajšnja župnija in krajevna skupnost, kip pa je izdelal kipar Damjan Kracina.

Sobotne slovesnosti se je udeležila velika množica domačinov in gostov od drugod, uvodne besede pa je spregovoril nekdanji ravnatelj tolminske Knjižnice Cirila Kosmača Ivan Jermol. Besedo je predal predsedniku Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. Francu Berniku. Slavnostni govornik je podčrtal glavne provine pesniškega opusa Ljubke Šorli, ki so zlasti naslednje: zvestoba slovenskemu narodu in krščanskemu humanizmu,

prav tako rodnim krajem s svojimi slikovitimi gorami in sončni goriški deželi, kjer je preživela najvažnejša leta življenja. V njeni poeziji se pozna vpliv Gregorčiča, Prešerna, Gradnika in Kosovele, v oblikovnem pogledu pa ni utirala novih poti, saj je ostala zvesta klasičnemu verzju. Njeno življenje je bilo težko, a kljub temu iz njene poezije izžarevata svetloba ter vera v ljubezen, mir in spravo.

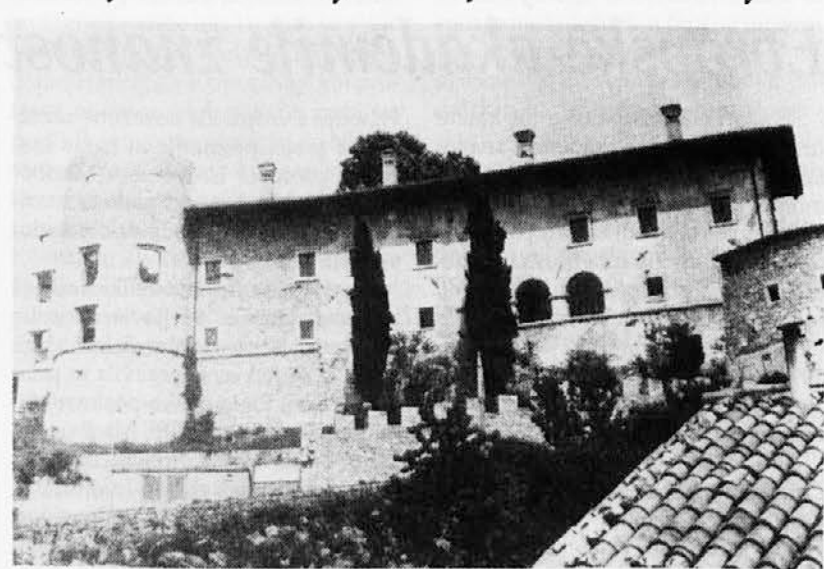
Po slavnostnem govoru je sledil blagoslov kipa, ki ga je opravil koprski škof msgr. Metod Piriš. V imenu sorodnikov se je na koncu slovesnosti toplo zahvalila prof. Lojzka Bratuž. V kulturnem sporedu sta sodelovala moški pevski zbor Mirko Filej iz Gorice pod vodstvom Zdravka Klanjška in ženski pevski zbor iz Tolmina, ki ga vodi Vera Clemente — Kojič.

Sledila je nato še manjša slovesnost pri hiši v Klancu št. 10, sezidani tik nad Tolminko, kjer se je pesnica rodila. Tu so odkrili skromno, a pomembno spominsko ploščo, za katero je poskrbel sedanji gospodar hiše. Spregovorila je upokojena ravnateljica Knjižnice Cirila Kosmača Marta Filli, ki je podčrtala predvsem navezanost Ljubke Šorli — Bratuž na svoj rojstni kraj, njeno globoko vernost in človečnost. Tudi na tej slovesnosti sta nastopila oba zgoraj omenjena pevski zbora.

M.V.

Novejša dela Lojzeta Spacala v Štanjelu

Baročni grad v Štanjelu, sedež galerije L. Spacala

Znano je, da so že leta 1988 v obnovljenem delu baročnega gradu v Štanjelu odprli stalno zbirko del tržaškega umetnika Lojzeta Spacala, ki obsega risbe, grafike, slike in eno tapiserijo, tako da predstavlja kvaliteten prerez skozi različne faze njegovega ustvarjanja od predvojnih let naprej. Spacalova zbirka ima sicer veliko obiskovalcev, a se je v zadnjem času pokazala potreba po vsaj začasni spremembi.

Goriški muzej, ki upravlja zbirko, se je zato odločil, da organizira razstavo novejših slikarskih del Lojzeta Spacala, ki so nastala predvsem v zadnjem desetletju. Umetnik bo letos

dopolnil 88 let starosti, a je kljub temu še vedno čil in delaven. V svojem slikarskem ustvarjanju se neprenehoma vrača h kraškemu okolju, v katerem črpa motive za moderne umetniške predelave značilnih domačijskih motivov, kot so npr. kraški zidovi, kalone, portali, okna, ganjki, ognjišča, obzidane kmečke domačije. Pomembno vlogo igra v njegovem opusu tudi kraška narava z obzidanimi gmajnamami in rdečo prstjo.

Odprtje razstave novejših slikarskih del Lojzeta Spacala je bilo v gradu v Štanjelu v petek, 12. t.m. Uvodoma je spregovorila ravnateljica Goriškega muzeja mag. Slavica Plahuta, strokovno oceno Spacalovih umetnin pa je podal kritik dr. Zoran Kržišnik. Slovesnosti se je udeležila množica Spacalovih prijateljev in obudovalcev njegove umetnosti, ki je lahko prisluhnila tudi glasbenemu sporedu.

ŽENSKI PEVSKI ZBOR IVAN GRBEC naznanja, da je že 15 let, odkar veselo poje in navdušuje Vaša srca: zato želi to obletnico praznovati skupaj z Vami. Toplo ste vabljeni v nedeljo, 21. maja, ob 17.30 v gledališče Marijinega doma pri Sv. Ivanu (ul. Brandesia) v Trstu.

Orožniki in policijski agenti še vedno iščejo bivšega predsednika družbe Autovie Venete, 68-letnega Romana Specogna, ki je doma iz Podbonesca v Benečiji. Sodnik v Pordenonu je odredil pripor, ker je osumljen, da je prejemal podkupnine in zlorabljal oblast. Specogna je pripadal krščansko-demokratski stranki; bil je svj čas župan v Podbonescu, nato pokrajinski svetovalec v Vidmu ter končno deželni svetovalec in glavni predstavnik družbe, ki gradi avtoceste. Doleta je enaka usoda kot več njegovih strankinih tovarišev. Med temi je tudi bivši predsednik deželne vlade in bivši poslanec Adriano Biasutti.

Družinska psihološka knjižnica

(2)

Osamljenost (dr. Tony Lake)

Ko se otrok rodi, so njegovi možgani neizoblikovani in imajo le nekatere sposobnosti. Deli možganov, ki zdravemu otroku omogočajo, da doživi dotik in da vidi, so ponavadi zelo dobro razviti. Enako velja za predele možganov, ki mu omogočajo, da se oglašja in da sliši. Otroci se z vsemi temi sposobnostmi rodi, tako da je v osnovi opremljen za komuniciranje. Toda najpomembnejši del te opreme sploh ni v otroku samem, temveč zunaj njega. To so mati, oče, odrasli, ki bodo otroka imeli radi, ki bodo skrbeli zanj, ga hranili in negovali, skratka tisti, ki bodo skupaj z otrokom delili izkušnje. Vsi otroci so si ob rojstvu zelo podobni, medtem ko so njihovi starši zelo različni. Nekatere matere se zelo pozorno odzovejo na jok otroka zaradi lakote, medtem ko se druge zanj ne zmenijo, dokler ni čas za obrok. V času, ko se otrok nauči hoditi, je ponavadi že zelo učinkovit komunikator v okviru svoje družine. Otroci dorašča in se učijo s posnemanjem; tako se razvija osebnost. Komuniciranje in osebnost sta le dve plati iste medalje. Večina psihologov je prepričanih, da je prvih pet let živ-

ljenja najbolj pomembnih, kajti pri petih letih je izoblikovana že več kot polovica možganov; nikoli več ne bodo rasli tako hitro. Možganske celice se, v nasprotju z drugimi celicami v telesu, nikoli več ne obnavljajo.

Zakaj so torej nekateri ljudje bolj občutljivi za osamljenost kot drugi? To lahko ugibamo. Žalostna resnica je, da je precej otrok nezaželenih, drugi pa so preveč zaželeni in jih starši razvajajo. Ko se bomo pozneje soočili z osamljenostjo odraslega človeka, bo od naše osebnosti odvisno, kako se bomo spoprijeli z njo. Od tega, kako smo se pred mnogimi leti naučili komunicirati v družinskem okolju, bo odvisno naše odzivanje na življenjske okoliščine.

Na žalost osamljenost velikokrat poslabša še plahost. Kadar je torej plah človek povrhu še osamljen, je tako, kot bi bil v dvojni ječi. Če ste res taki, je zelo verjetno, da so vas starši ali ljudje, ki so vas vzgajali, prav naučili plahosti. To ni tako neverjetno, kot se sliši. Vsakdo se v otroštvu nauči, kaj lahko pričakuje od drugih ljudi in kako naj pritegne pozornost, ki jo potrebuje, da bi se počutil varne-

ga. Na žalost so nekateri otroci najbolj varni, če sploh ne pritegnejo nase nobene pozornosti. Naučijo se biti tihi, da jih odrasli v njihovi okolici ne opazijo. Recimo, da ste res taki. Kaj lahko storite zase? Velikokrat se plahi ljudje ujamejo v past, da odvrnejo od sebe ljudi, ki jih razumejo. To pa zato, ker zamenjajo iskreno zanimanje za usmiljenje in zavrnejo prijaznost, ker menijo, da je njihov sogovornik hinavski. Prvi korak torej naredimo s tem, da dovolimo ljudem, da nam pokažejo, da nas razumejo in nam želijo pomagati. Ljudje, ki so na zunaj hladni, v sebi pa si želijo toplote, se morajo na novo naučiti fizičnega stika z ljudmi. Ker se problema ne morete otresti kar čez noč, je zelo pomembno, da se zavedate, kako vam plahost škodi. Samo tako bo mogoče napake popraviti.

Neka žena je zapisala: »Agonija osamljenosti je stalni del mojega vsakdanjega življenja, čeprav večina mojih prijateljev in sosedov meni, da sva z možem srečen par. Moj mož je dober, vendar zame napačen mož. Če mu poskušam to dopovedati, me do neke mere naklonjeno poslušam, toda na koncu ne more razumeti, kako frustrirano se počutim zaradi najinega osnovnega neskladanja.

Jelena Stefančič
(Dalje)

V Trstu rojeni dr. Danilo Požar član Evropske akademije znanosti in umetnosti

Postati član slovenske ali katere druge mednarodne akademije znanosti in umetnosti ni lahko. Kandidati morajo izpolnjevati izredno zahtevne pogoje. To velja tudi za Evropsko akademijo znanosti in umetnosti (Academia Scientiarum et Artium Europaea), ki ima sedež v Salzburgu.

Na 12. seji senata, ki je bila 10.3. 1995, so bili za nove člane akademije izvoljeni naslednji slovenski znanstveniki:

Ivo Fabinc in Jože Mencinger iz Ljubljane ter Danilo Požar in Dušan Radonjič iz Maribora. Predlog za izvolitev je utemeljil akademik prof. dr. Danilo Vežjak iz Maribora. V njegovem predlogu je bil tudi kandidat prof. dr. Eberhard Duelfer z nemške univerze Philipps-Universität Marburg, ki je bil istega dne tudi izvoljen za člana omenjene akademije.

GABRIJEL DEVETAK

Zaradi pomembnosti dogodka in ugleda omenjene mednarodne akademije smo se odločili, da bi na kratko orisali slovenske slavljence, ki so postali redni člani Evropske akademije znanosti in umetnosti. Za Primorje pa ima ta dogodek še poseben pečat, saj je bil prof. dr. Danilo Požar, ki je bil rojen v Trstu, deležen mednarodnega ugleda in priznanja.

Dušan Radonjič, ki se je rodil 29. 4. 1919, je redni univerzitetni profesor na Ekonomsko-poslovni fakulteti v Mariboru. V začetku je bil predstojnik katedre za marketing na EPF, zatem pa direktor Inštituta za management Maribor, direktor Inštituta za marketing Maribor ter dolga leta dekan EPF v Mariboru. Na področju marketinga je v domači in tuji strokovni literaturi objavil 258 enot znanstvenih del v obliki knjig, priročnikov, znanstvenih člankov, ekspertiz itd. Prof. Radonjič je član Evropskega združenja za marketing in tržne raziskave (ESOMAR). Izredno aktiven je na področju mednarodnega sodelovanja, na področju izobraževanja. Ima velike zasluge za razvoj študija MBA na mariborski univerzi. V začetku so med drugim izredno uspešno sodelovali z nekaterimi angleškimi univerzami. V zadnjem obdobju pa so svoje sodelovanje razširili tudi na ZDA.

Za izjemne dosežene rezultate je prof. dr. Dušan Radonjič v lanskem letu prejel nagrado »Pečat Maribora«.

Danilo Požar se je rodil 11. 12. 1914 v Trstu. Je redni univerzitetni profesor za logistiko in transportno zavarovanje na Ekonomsko-poslovni fakulteti v Mariboru. Objavil je več strokovnih in znanstvenih del v obliki knjig, referatov, ekspertiz itd. s področja teorije in prakse logistike. Posebej se je posvetil tudi zavarovanju blaga v transportu. Spada med vodeče strokovnjake za logistiko v jugo-

vzhodni Evropi. Za dosežene rezultate je prejel priznanje in naziv »zastlužni profesor Univerze v Mariboru«. Je dobitnik zlate plakete mariborske univerze in Reda dela z zlatim vencem.

Prof. dr. Požar ima velike zasluge za ustanovitev in uveljavitev Visoke ekonomsko-komercialne šole v Mariboru, ki se je kasneje razvila in preimenovala v Ekonomsko-poslovno fakulteto ali na kratko EPF Maribor, na kateri je bil trikrat direktor oziroma dekan. Bil je tudi dekan Inštituta za logistiko Maribor. Bil je član pomembnih republiških in zveznih inštitucij, organizator mednarodnih srečanj, tekmovanj itd.

Jože Mencinger se je rodil 5.3. 1941 na Jesenicah. Študiral je na Univerzah v Ljubljani, Beogradu in Pennsylvaniji, kjer je doktoriral. Je redni profesor ekonomije na ljubljanski univerzi. Predaval je tudi na drugih univerzah v domovini in tujini, med drugim tudi na Centru za ekonomske raziskave v Torinu. Je avtor številnih znanstvenih in strokovnih del, zlasti tistih, ki se nanašajo na slovensko in jugoslovansko ekonomijo s poudarkom na ekonometrijskih raziskavah. Sodeloval je z uglednimi mednarodnimi inštitucijami in organizacijami kot na primer s Svetovno banko, z nekaterimi mednarodnimi centri OZN. Prof. Mencinger je bil minister za eko-

nomijo in podpredsednik slovenske vlade v obdobju 1990 do 1991. Je član Sveta guvernerjev Banke Slovenije in direktor Ekonomskega inštituta pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Ivo Fabinc se je rodil 19. 10. 1918 v Ljubljani; doktoriral je na Ekonomski fakulteti v Beogradu. Služboval je na odgovornih mestih na hrvaški Gospodarski zbornici, Zveznem komiteju za zunanjo trgovino Jugoslavije. Bil je tudi direktor Inštituta za zunanjo trgovino v Beogradu. Na ljubljanski Ekonomski fakulteti je bil redni profesor in dekan iste fakultete. V obdobju 1981 do 1985 je bil rektor Univerze v Ljubljani. V svojstvu rektorja je sodeloval na številnih konferencah in univerzitetnih srečanjih skoraj po vsem svetu. Sodeloval je tudi pri gospodarskih projektih. V obdobju med leti 1986 in 1990 je bil član predsedstva Slovenije. Sodeloval je s številnimi mednarodnimi inštituti in organizacijami, kot so na primer UNCTAD, GATT, Evropska gospodarska komisija. S strokovnimi in znanstvenimi referati je sodeloval na letnih mednarodnih konferencah. Skratka: malo je takih znanstvenikov in strokovnjakov s tako bogato biografijo in bibliografijo.

Akademikom — slavljencem iskreno čestitamo in jim želimo, da bi ob sreči in zdravju še dolgo ustvarjali za slovenski narod.

Martin Krpan na šoli Volta

Dijaki tržaškega liceja France Prešeren so z italijanskimi kolegi zavoda Alessandro Volta pripravili skupno gledališko predstavo. Uprizorili so Levstikovega Martina Krpana v Rebulovem prevodu. Predstava je bila na sporedu v veliki dvorani šole Volta blizu tržaške univerze. Igra je bila v italijansčini, le vezni tekst sta dva dijaka brala v obeh jezikih.

Privedbo igre je pripravila Matejka Maver, ki je delo tudi zrežirala, pobudo za skupno priveditev pa je dala profesorica zavoda Volta Marisa Zoppolato. Z vajami so dijaki začeli že decembra lani.

O Levstiku in njegovem delu je uvodoma nekaj besed povedala prof. Marija Cenda. Poleg gledališke predstave je bil na sporedu še glasbeni vložek. Pela je dijakinja šole Prešeren Tinkara Kovač, na klavir pa jo je spremljal Martin Vremec.

Prizor iz Martina Krpana

(foto Kroma)

Majska številka Ognjišča

Naslovnica slovenskega verskega mesečnika Ognjišče prav kliče po pomladi, saj jo ponazarja v vsej njeni bohotnosti. Gost meseca je profesor Justin Stanovnik, ki daljše razpravlja o nujni spravi po koncu druge svetovne vojne. Njegova osnova misel je prav posvečena spravi, ki je torej neke vrste sklenitev miru po državljanski vojni. V rubriki Preizkušani bratje pa se je glavni urednik revije Franc Bolč pogovarjal z mlado Sašo Rolih, ki je na invalidskem vozičku od rojstva. Življenja se loteva pogumno ter se sprejema takšno, kot pač je. Poslanka Nada Skuk pa v intervjuju govori o družini in uokvirja to problematiko v evropske razsežnosti. Obletnica meseca je tokrat posvečena Francetu Vebru, katerega pomen moramo še overednotiti. Veber je namreč napisal 17 filozofskih knjig, vsaka njegova knjiga pa je nekakšen uvod v filozofijo. Najpomembnejše njegove knjige, ki jih je napisal v dvajsetih in tridesetih letih, so Etika, Problemi sodobne filozofije, Estetika, Filozofija, Nacionalizem in krščanstvo — kulturna pisma Slovencev in Vprašanje stvarnosti. Veber je bil skupaj s svojim graškim profesorjem Meinongom pristaš predmetne teorije, torej filozofske smeri, ki razvija teorijo človekove zavesti in poudarja njeno predmetnost. Predmetna teorija pa posnovno loči štiri vrste predmetov prirejenih četverim doživljanjem: osnove, dejstva, vrednote in najstva. Sicer pa so filozofske knjige bolj zahtevna hrana, za katero je treba imeti tudi ustreznega prebavila. To velja v polni meri tudi za Vebrova dela.

Majska priloga revije je posvečena gasilstvu na Slovenskem. Seveda ni treba posebej poudarjati pomen gasilstva. Na Slovenskem gasilska služba, kakršno poznamo danes, obstaja že nad 120 let. Prva »Požarna obramba« je bila ustanovljena 18. septembra 1869 v Metliki, gasilstvo pa je bilo seveda znano že prej. V res kvalitetni rubriki novih knjig, ki jo vodi Silvester Čuk, so zamejski avtorji zelo pogosto prisotni. Tokrat je na vrsti Rafko Dolhar, ki je prav pred kratkim prejel nagrado Vstajenje. Urednik analizira njegov zadnji trud z naslovom Od Trente do Zajzere. Gre za knjigo, posvečeno pesniku Julijskih Alp Kugyju. Lepo fotografije si lahko ogledamo v članku Lepote tolminskih korit, kjer se lahko le čudimo, koliko naravnih lepot ima Primorska, pa jih pravzaprav le malo poznamo.

Kultura življenja

(Ob papeževi okrožnici »Evangelij življenja«)

Papeževe listine, neglede v katerem času so pisane, običajno zbudijo veliko pozornosti. V sedanjem času je teh listin zelo veliko, nekateri hočejo reči celo malo preveč, ni pa rečeno, da niso potrebne, zato nekatere ostanejo skoraj neopazne, druge zbudijo nekaj več odziva, tretje pa zelo odjeknejo. Pisane so za vesoljno Cerkev, razen nekaterih, zato se dotikajo problemov, ki so za posamezne narode in kulture bolj ali manj pereči, so pa vsekakor zanimive in tudi pomembne.

Papeževa okrožnica »Evangelij življenja« je zelo pomembna, saj se dotika pogledov, do katerih civilno-pravna družba vsaj v nekaterih okoljih ima drugačen pogled, kot tudi drugačno vrednotenje. Cerkev je in bo oznanjala svoj božji nauk, kot je to njena dolžnost. Njeni člani (verniki), ga bodo kot vedno sprejemali ali pa ne. To je bilo vedno. Čeprav je ranljivo, da so ga po vesti celo dolžni sprejemati in tudi braniti.

Papeževa okrožnica se sooča s problemi splava, evtanazije itd. Pojasnjuje, vzpodbuja k odpravi vseh nasilij, kajti splav, kot evtanazija, sta končno nasilji nad tistim, ki se ne more sam braniti itd. Ni pa samo doktrinalna ali moralna enciklika, saj je dosti bolj obsežna. Zanimivi so komentarji ob njej. Za nas Slovence je gotovo odkritje, da je Primorski dnevnik, kot

tudi Republika, v nedeljo, 9. aprila, pod rubriko Dva zorna kota, prinesel dva pogleda na to okrožnico. Pogled laika, ki ga je napisal Ace Mermolja, in pogled teologa, ki ga je napisal Zvone Štrubelj. Takšna oblika zapisa je za nas Slovence pravo odkritje. Ima pa veliko dobrih, kot tudi manj dobrih strani. Prva dobra stran je gotovo ta, da je list pokazal odprtost, do različnih pogledov, česar zlasti v našem mestu nismo navajeni. To obliko komentarja si je privoščilo zelo malo listov v Evropi. Ko sem malo »vrtal po mnenjih«, češ zakaj bi si nekaj takšnega ne privoščil še kakšen list, sem dobil zanimive odgovore. Takšen način informiranja naj bi bil pozitiven samo tedaj, ko bi imel primeren komentar, ki usmeri in tudi zaključil bralčevu dokončno spoznanje. Drugi pa so nasprotnega mnenja, češ da je dobro, da se istočasno sliši več različnih pogledov, da si lažje ustvari bralec svoje mnenje. Vse skupaj je po svoje zanimivo, je pa tudi prav, da si bralec sam o neki stvari ustvari tudi po svoji vesti svoj odgovor, primeren njegovi izobrazbi. — Vse lahko zagovarjamo, kot tudi potolčemo!

Po dolgem času sem ob tej okrožnici nekaj več slišal o nam Slovencem manj poznani zadevi, ki ji pravimo »kultura življenja«. Leta 1967 je izšel prvi zvezek dr. Bernarda Häringa Das Gesetz Christi, Moralthologie. Gre za

obširno delo, ki je naletelo na kar precejšen odklon, čeprav je bila knjiga nekakšen pomožni učbenik moralne teologije še vrsto let. Tu smo se prvič soočili z izrazom »kultura življenja«. (Pater Häring ga je uporabljal kot profesor moralne teologije že vrsto let prej!) Pojem namreč naj bi ne bil primeren, kajti obstaja kultura vere, v kateri so spojene vse kulture od kulture umiranja, smrti, pa do kulture rojevanja, spočetja in verske kulture življenja... V sedanjem času ta pojem postaja vse bolj zanimiv in je prav, da se ga okrožnica tudi dotika, kot tudi rabi.

Prav ob tem pojmu sem zadnji mesec doživel dva dogodka. Skupaj s kolegi smo dokončno sooblikovali neko sintezo od raziskavi, ki se je vlekla kar tri leta o podeželju v državi Sloveniji. Zgrozil sem se, ko sem se moral soočiti, da ima država Slovenija 40% kmetij, ki nimajo primerne (pravega!) nasledstva. To je vsekakor zelo pomembno tudi za nas zamejske Slovence. (Kaj je pri nas od Milj do Trbiža z našim slovenskim podeželjem, ali našimi slovenskimi kmeti, to bodo pisali drugi!) Drugo je spoznanje ob pogovoru z enim od škofov severne Italije. Dobesedno mi je rekel tako: »Moja škofija v Venetu je zelo verna. Imamo zelo visok procent obiska pri nedeljski maši, civilnih porok skoraj ni. Prepričan pa sem, da je pri nas zelo veliko splavov, verjetno celo mnogo več kot drugje... Ali lahko sedaj tu govorimo o verni škofiji?« Res je, da vernost pojmuje mo na najrazličnejše načine. Gotovo pa je, da je eden od važnih načinov

tudi ta; kakšen je naš splošni — občečloveški — odnos do življenja! Kot je za cerkvenega dostojanstvenika to spoznanje boleče, kot škof se tega zaveda in to me opogumlja! Zato je tudi zame kot Slovenca zaskrbljujoč podatek o nadaljnjem obstoju slovenskega podeželja. Pozitivno je že to, da se o teh stvareh piše in tudi razmišlja. Vse te razprave pa morajo imeti tudi neko svobodo izražanja; kot tudi pripravljenost, da drug drugega poslušamo in tudi sprejmemo njegovo drugačnost.

Lep primer take oddaje je bil na lokalni televiziji TV Monfalcone na velikonočni ponedeljek. Generalni vikar goriške nadškofije mons. Silvano Cololin je na izredno prefinjeno, provokativno, pa tudi skoraj bi rekel cinično vprašanje o upravičenosti splava odgovoril: »To je kultura življenja. Pri nekom je takšna, pri nas kristjanih pa drugačna«. Primer odgovora, ki resnično zajame bistvo kulture življenja, nežaliv, neprovokanten, istočasno pa tudi dostopen za normalno osebnost razmišljanje, kar je vsekakor vzpodbudno.

Ambrož Kodelja

* * *

Papež Janez Pavel II. je v poslanici ob 50. obletnici konca druge svetovne vojne naglasil, da se svet ni ničesar naučil od vojnih grozot. Zavzel se je za nadzorstvo nad trgovino z orožjem, Organizacija Združenih narodov pa bi morala poskrbeti za primerne strukture, ki naj nastopijo ob hudih mednarodnih krizah. Papež je poudaril, da orožje ne more rešiti nobenega problema, saj povzroča le nove napetosti.

Alojzij Novak

Pred 50 leti te dni v Gorici (2)

(iz knjige »Črniška kronika« - GMD 1993)

8. maja 1945 — Konec vojske v Evropi

Nemški novi Führer, admiral Dönitz je po svojih opolnomočenih generalih podpisal brezpogojno odločitev orožja vseh nemških čet — včeraj. Konec je nemškega zatiranja. Zdaj ostane še Japonska, ki jo morajo ponižati — in potem bo začelo pa še težje delo, uvesti pravičen in krščanski mir. Vojska v Evropi je trajala 5 let, 8 mesecev in 6 dni.

Naš nadškof je bil nocoj priveden spet v škofijsko palačo, da ga jutri odpeljejo iz ozemlja Jugoslavije na italijansko področje. Tako imamo vsaj to zavest, da ni prišlo do hujšega.⁽¹³⁾

Po vseh deželah je veliko nasilje. Pri nas se tega ne pozna — črv razdvojenosti gloje v srcih, strah pred bodočnostjo, ako bo vlada krenila na 100% levo stran.

Dne 5. maja je bila v Ajdovščini sestavljena in je narodu (ne Bogu) prisegla zvestobo prva slovenska narodna vlada. Njen predsednik je Boris Kidrič, izrazit komunist. Podpredsednik dr. Marijan Breclj, sin prvoborca krščanske demokracije, zdravnika + dr. Antona Breclja; pa je bil dolgo v gozdovih, ne vem kakega duha je sedaj.⁽¹⁴⁾

9. maja 1945 — Preteklo noč ob 2. uri smo bili zbudeni od ropotanja po kuhinjskih oknih — partizani so iskali nekega Jožeta Brumata, potem ko sem jim odprl stanovanje. Povedal sem jim, da takega človeka ni bilo nikdar v tej hiši, pač pa je Mons. dr. Mirko Brumat bival v I. nadstropju, pa je odšel še v začetku tedna. Vprašal sem patroljo, kako je prišla na naše dvorišče, pa so mi rekli: Črez zid.

Vojskino stanje v miniaturo

14. maja 1945 — Sinoči še predno so se vsi ljudje po Šmarinah podali domov — bila je včeraj nedelja in ker so časi težki še Lahki obiskujejo precej številno svoje večerne Šmarnice — in še predno je nastopila policijska ura, ki so nam jo podaljšali do 8.30 zvečer, se je cela Gorica znašla blokirana od narodne vojske. Mnogi zato niso mogli domov in so se zatekli po hišah v bližini cerkva ter celo noč prebili po tujih stanovanjih. Po hišah so potem celo noč preiskovali vojski stanovanja — nič ne vemo koga so iskali. Hudo so razbijali po vratih sosednjih hiš — našemu župnišču je bilo za nocoj to prihranjeno. Spali pa nismo mnogo deloma zaradi ropota po sosesčini deloma zaradi pričakovanja, da tudi pri nas potrkajo.

Včeraj je naš generalni vikar ukazal Te Deum za konec vojske in prišla je tudi v stolnico ena četa narodne vojske k slovesnosti — ravnotako k slovenski maši ob 9. uri na Travniku.⁽¹⁵⁾ Pa je kljub temu imel generalni vikar hišno preiskavo nocoj.

Opazujem narodno vojsko po mestu. Težko se je tem fantom udomačiti v razmere sredi mestnih zidov. Vidi se jim, da so se v gozdovih čutili bolj domače. Še patroljirajo včasih v gosjem redu — Gänsenmarsch — eden za drugim po sredi ulice, kot nekda po gorskih stezah. Vsi zlikani ameriški vojski poleg teh naših gozdovnih fantov je pa res velika razlika. Bo treba pač tudi našim sčasom uvesti poduk o lepem vedenju med civiliziranim svetom. Pa zdaj je še vojskino stanje — italijanska vlada napenja vse diplomatske strune, da bi dosegla izključno zasedbo po anglo-amerikanski vojski cele Julijske Benečije, Tito pa se spet brani v to privoliti. Bomo videli, kako se bo to razpletlo.

Tudi smrti so še med nami. Pretekli teden je na gradu eksplodirala ena mogočna mina, baje zasuta še od Nemcev v tla dvorišča, in bilo je mnogo mrtvih in ranjenih partizanov, ki so na gradu nastanjeni. Zdaj izpraznujejo celo pobočje grada od vseh civilnih prebivalcev.

17. maja 1945 — Gledam skozi okno pohod narodne vojske po cesti mimo stolnice. Če jih primerjam s pohodom angleških in ameriških edinic — vsi zlikani, mladi ravni fantje kot sveča — res ne more to našo vojaštvo tekmovati z njimi. A od druge strani se našemu vojaštvu pri vsej mnogoličnosti obleke, nerodnem zadržanju v vrsti, težkemu, nerodnemu koraku, neubranosti

Kako je s prenovitvijo stadiona 1. maj Soap opera na slovenskem Radiu Trst A

Delovanje Odbora za ohranitev stadiona 1. maj je presenetljivo dobro, je povedal eden od koordinatorjev Renato Štokelj. »Uspelo nam je, da smo speljali vse pobude, ki so bile načrtovane. Izvedli smo na primer novoletni koncert, z društvom Škamperle smo priredili pustni ples, imeli smo nastop dua Verč in Kobal. Še vedno pa zbiramo prispevke na tekočem računu. Do sedaj smo zbrali 80 milijonov, kar ni tako majhna vsota, če pomislimo, da je to zbrala skupina prostovoljcev. Gotovo smo tudi mi »vplivali«, da je Urad Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu, z državnim sekretarjem Vencljem prispeval 250 milijonov lir. Ta denar naj bi uporabili za popravila v »starem« delu — to je v mali dvorani. Ostali naj bi praktično le zidovi: nastavili bomo novo električno napeljavo, sanitarije... Do sedaj je bila usposobljena mala telovadnica, nalogo za popravilo »balona« pa je prevzel glavni odbor. Do julija naj bi zamenjali stari pod z lesenim, obnoviti pa bo treba električno napeljavo in ogrevanje.«

Kaj pa nadaljnje?

»Odbor načrtuje še druge pobude za nabiranje prispevkov, poleti naj bi imeli daljšo šagro. Odbor sam naj bi deloval do ponovne usposobitve objekta, potem pa naj bi se nekateri člani vključili v odbor Bora.«

Vaš trud je pri zbiranju prispevkov obrodil sadove. Ali vam je uspelo tudi sensibilizirati ljudi, da bi se zavedali važnosti tega objekta?

»Ljudje prispevajo in so se odzvali na naše pobude. Število odbornikov se je zvišalo od 15 na 20. Hladen pa je pristop in odziv bivših tekmovalcev, srednje generacije, ki so se pred leti posluževali prostorov stadiona 1. maj. Bolj izjeme so bivši košarkarji ali odbojkarji, ki pridejo zraven. Vsi naj bi se namreč zavedali bistvene važnosti športno-kulturnega centra v mestu.«

Gorazd Bajc

»Balon« slovenskega stadiona pri Sv. Ivanu

(foto Kroma)

Vodstvo slovenskih radijskih programov na deželnem sedežu RAI v Trstu se je odločilo, da na svojih valovih preizkusi posebno zvrst, sicer značilno za televizijo. Gre namreč za tako imenovano soap opero oziroma čustveno obarvano igro, ki navadno zaplete nekaj osrednjih oseb v bolj ali manj usodne ljubezenske zgodbe. V tem smislu je Janez Povše napisal niz osmih nadaljevanj z naslovom »Srce brez potnega lista«. Niz pripoveduje o Robertu Antoniču, mlajšem moškem, razpetem med dvoje ženskih likov, poleg tega pa še močno razdvojenem zaradi dveh različnih in nasprotnih družin, ki preprečujeta hiter

iztek dogodkov. V nadaljevanju, ki izvedbeno izrazito in privlačno izpostavlja glasbena vzdušja, nastopajo naslednji igralci: Vladimir Jurc kot Robert Antonič, Bogdana Bratuž kot njegova mati Eleonora, Maja Blagovič kot njegova mladostna ljubezen Katarina, Lučka Počkaj je njegova neuradna zaročenka Dolores. Anton Petje njen oče Visintini, Tone Gogala pa Robertov bratranec iz Kanade. Nadaljevanko sta v elektronski tehniki posnela in opremila Paolo Ledda ter Rudi Sferco, redakcija je bila v rokah Nataše Sosič, za režijo je poskrbel Janez Povše. V celoti gre za produkcijo Radia Trst A, pri čemer je mogoče, da se bo »Srce brez potnega lista« po poletnem premoru oglasilo z novimi dogodki v jesenskem terminu.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

Član Združenje periodičnega tiska v Italiji

po velikosti, pozna: to je ljudska vojska, zbrana iz vseh vetrov, vsake starosti, vsake velikosti — pomešana kot mozaik, ki koraka ob godbi harmonike — ljudskega glasbila — po asfaltirani cesti. Res je morala biti velika energija onega, ki jo je zbral in jo privedel do Jadranskega morja in moralo je biti le veliko navdušenje naroda, ki jo je skozi leta vzdrževalo. Ako bi ne zasenečeval tega narodnega pokreta za njim skriti komunizem, bi bil človek res vesel. Pa ta slednja činjenica spravlja v nevarnost vse narodne interese cele naše Julijske Krajine. Rudeče zvezde na vseh narodnih zastavah bodejo v oči zavezniške vojake, istotako napisi na vseh zidovih, ki zelo diše po komunizmu — no vsaj na škofijski palači so ukazali vse prebeliti — zraven tega pa plakiranje najrazličnejših odredb, ki so skoro vsak dan nove, naredba št. 1, št. 2, št. 3 itd. — do zdaj smo prispeli že do št. 13. Saj se nič več ne razlikujemo od nekdanjih fašističnih časov. Policijska ura, mobilizacija vseh moških, popis vseh vozil, fotografičnih aparatov, tiskarskega papirja, črk in strojev, popis ljudstva kar v gostilnah skozi 5 dni po abecednem redu, — danes, na Binkoštno nedeljo (20. maja) je črka L — O na vrsti, — vse to silno vznemirja ljudstvo. Pa še ponočne preiskave, zapori, zaplemba koles, radio-aparatur, pisalnih strojev po privatnih stanovanjih, stalne grožnje z ljudskim sodiščem — včeraj sem slišal enega partizana v Rabati: »Je še vedno prostora dovolj v zaporih in če ga bo zmanjkalo, ga bomo že pripravili.« Ni čudno ako je vse preplašeno in se vprašuje: ali je to osvobodjenje? Zraven tega tisoči beguncev iz naših krajev, ki so se umaknili čez Sočo in novi tisoči, ki so iz Kranjske bežali proti Koroški. Nerodni nastop naših oblasti proti vsem škofom v zasedenih mestih in to takoj prve dni po prihodu — vse to Angleži in Amerikanci opazujejo in iz tega delajo svoje sklepe, ki niso laskavi za našo upravno sposobnost tako, da je general Alexander, poveljnik zaveznikov v Italiji včeraj (19.5.) v dnevnem povelju svojim četam sporočil, da dela jugoslovanska vojska v Julijski Krajini ravno iste napake, ki so do lasu podobne metodam fašistov in nacistov, za odpravo katerih metod sta Anglija in Amerika stopili v vojno. Zato general vztraja na tem, da naše kraje zasedejo in upravljajo do sklepa mira le zavezniške čete.⁽¹⁶⁾ Italijani v Kraljestvu in vsi njih mednarodni prijatelji, ki jih je še vedno dosti, seveda ta ogenj še podpihujejo — in zelo se bojim, da bo nerodno postopanje jugoslovanske vojske od 1. do 20. maja po teh krajih napravilo vse simpatije zaveznikov in spravilo v nevarnost resnično osvobodjenje naših krajev. O ti za narodnim osvobodilnim gibanjem skriti komunizem, koliko gorja nam boš povzročil, narodnega, gmotnega in predvsem duševnega!

Strašna suša in vročina nas stiska — stalno je 30° Celzija v senci že skoraj cel mesec; če ne bo prav kmalu dežja, bo slaba letina — pa saj nima kdo delati ne na polju ne v delavnicah, ker Tito vse mobilizira, tudi bivše nemške ujetnike, ki se vračajo iz taborišč v Nemčiji. Res ni še vojske konec, ali vsaj vojskinega gorja ni še konec.

23. maja 1945 — In spet se položaj spreminja. Narodna vojska v masah zapušča Gorico in z njo gre na polnih kamijonih vojni plen iz Gorice proti vzhodu, že včeraj pa je šlo vse polno ameriških tankov prav v isti smeri. Le prav redki so še partizani, ki se vidijo v mestu. Radio pa poroča, da bo Julijsko Benečijo upravljala zavezniška armada in da bodo tudi jugoslov. oborožene sile, ki še razredčene ostanejo na tem ozemlju pod zavezniškim poveljstvom — ostane pa civilna jugoslovanska uprava, a tudi ta pod zavezniškim vodstvom. Tako je le Alexander zmagal nad Titom.⁽¹⁷⁾ V mestu se bo prebivalstvo zdaj oddahnilo — vsaj ponočnih preiskovanj po stanovanjih bo menda konec — upam pa, da bo ob sklepu miru naša Goriška le pripadla Jugoslaviji.

31. maja 1945 — Narodna vojska — ozir. njeno mestno poveljstvo — je prav zahtevalo procesijo sv. Rešnjega Telesa od g. mons. generalnega vikarja in danes, na praznik, se je ta procesija vršila z vso slovesnostjo po mestnih ulicah kakor nekdanj v avstrijskih časih — tja mimo županstva na Corso — po njem mimo ljudskega vrta do nekdanje gimnazije na Travniki in po Raštelu v stolnico. Vodil jo je Mons. Valentinčič; poleg 3 kanonikov so prišli še 3 častni kanoniki, da je bila slovesnost dostojna. Udeležilo se je procesije zelo mnogo verskih udruženj, pa tudi velika četa partizanov in garibaldincev z rudečimi zvezdami na kapah, ena četa je pri 4 blagoslovih oddajala salve iz pušk.

Dalje

(Opombe)

⁽¹³⁾ Po zasljanju so partizanske oblasti Margottiju izročile odločbo, da mora zapustiti Gorico in slovensko ozemlje. Dobo pregnanstva je preživel v Vidmu.

⁽¹⁴⁾ Dr. Marijan Breclj (1910-1989) je sicer nastopal kot voditelj krščanskih socialistov, vendar je bil že od maja 1943 član KPS.

⁽¹⁵⁾ Te Deum: zahvalna pesem, zahvalna pobožnost; po začetku himne Te Deum laudamus (Tebe Boga hvalimo).

⁽¹⁶⁾ Harold Rupert Alexander (1891-1969), britanski feldmaršal, je bil od decembra 1944 pa do avgusta 1945 vrhovni poveljnik zavezniških sil v Sredozemlju. 1952-1954 je bil britanski obrambni minister. Njegova zahteva je bila le zaostritev zahteve, ki sta jo 15. maja v Beogradu postavila ameriški in britanski poslanik.

⁽¹⁷⁾ Jugoslovanska vlada je tedaj pod hudim zavezniškim pritiskom pristala, da zavezniški zasedejo zahodni del Julijske krajine.